

Latopisy Akademii Supraskiej

12

OBRAZ – SŁOWO – LITERA

Latopisy Akademii Supraskiej

12

 OIKONOMOS

 AKADEMIA SUPRASKA

Latopisy Akademii Supraskiej

12

OBRAZ – SŁOWO – LITERA

Pod redakcją

Marzanny Kuczyńskiej i Alicji Zofii Nowak

Białystok–Kraków 2021

Rada Naukowa

JE Jakub (Kostiuczuk), Prawosławny Arcybiskup Białostocki i Gdański,
Natalia N. Zapolskaja (Moskwa), Slavia Barlieva (Sofia), Dragiša Bojović (Niš),
Sergejus Temčinas (Wilno), Antoni Mironowicz (Białystok),
Aleksander Naumow (Wenecja–Supraśl)

Kolegium Redakcyjne

ks. Jarosław Jóźwik (redaktor naczelny), Marzanna Kuczyńska,
Alicja Zofia Nowak, Jakub Oniszcuk (sekretarz)

Recenzenci

prof. Bogdan Włczak, UAM Poznań

prof. Krassimir Stantchev, Università Roma Tre
doc. Maya Ivanova, BAN Sofia

Adres Redakcji

Fundacja „Oikonomos”
ul. Św. Mikołaja 5, 15-420 Białystok
e-mail: fundacja@oikonomos.pl

© Copyright by Fundacja „Oikonomos”, 2021

Projekt okładki

Jarosław Charkiewicz

Opracowanie graficzne, dtp

Tomasz Sekunda (Wydawnictwo «scriptum»)

ISSN 2082-9299

ISBN 978-83-66812-66-6

Wydawca

Fundacja „Oikonomos”
Wydawnictwo «scriptum»

Druk i oprawa

ORTHDRUK Sp. z o.o., Białystok

Spis treści

Od redakcji.....	9
Irina Tatarova , bp Michał Janocha, Witali Michalczuk, Łukasz Hajduczenia O ikonie w Rzeczypospolitej dawniej i dziś	11
Ks. Marek Ławreszuk Błogosławieństwo i poświęcenie ikon	35
Ihumen Pantelejmon (Karczewski) Chrystus-Oblubieniec, Chrystus ukrzyżowany i Chrystus w grobie	45
Agnieszka Gronek „A Słowo było u Boga”. O nowotestamentowych cytatach na ikonach Chrystusa w wiekach XV–XVIII z terenów Polski, Ukrainy i Białorusi	61
Aleksandra Sulikowska-Bełczowska Zniewaga świętości i materialna wartość ikon	71
Jerzy Uścińowicz Architektura i ikona – układ scalony od nowa	79
Karol Klauza Uobecnienie w ikonie jako jeden z istotnych motywów pastoralnej posługi Cerkwi	101

Jakub Sobczak	
Renowacja ikonostasu oraz polichromie w prawosławnej kaplicy cmentarnej pw. św. Jerzego w Topilcu	117
Diakon Maciej Leszczyński	
Wybrane aspekty ikonografii archimandryty Zenona (Teodora) i jej teologiczne podstawy	123
Mariola Walczak-Mikołajczakowa, Aleksander Mikołajczak	
Atanas Kameszew – prawosławny ikonograf w katolickiej katedrze	137
Aleksandra F. Michalska	
Ikona czy obraz sakralny? Pisać czy malować? – kilka dylematów słownych wokół pojęć związanych ze sztuką prawosławną w Polsce	147
Alicja Z. Nowak	
Słowo i obraz – dyskusje w drukowanych służebnikach pierwszej połowy XVII wieku (metropolia kijowska)	161
Denys Pilipowicz	
Słowo i obraz w piśmiennictwie kręgu eparchii przemyskiej XVII–XVIII wieku	173
Olga Kich-Maslej	
Cmentarz – jako przestrzeń obrazu i słowa. Postmigracyjne cmentarze ziemi tomaszowskiej – przykład Wierzbicy	185
Jan Stalony-Dobrzański	
Adam Stalony-Dobrzański – droga ikonografa	205
Aleksander Naumow	
Teologiczny wymiar programu ikonograficznego Adama Stalony-Dobrzańskiego w cerkwiach w Gródku i Michałowie	243
Inga Pawlicka	
Obraz, słowo i ornament jako nierozłączna całość w polichromii cerkwi św. Mikołaja Cudotwórcy w Michałowie autorstwa Adama Stalony-Dobrzańskiego	265
Joanna Tomalska-Więcek	
Polichromie cerkwi Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Gródku. Próba rozpoznania	283

Ks. Jarosław Szmajda	
Wymiar ekumeniczny wielojęzycznych ornamentów w ikonografii cerkwi prawosławnej w Przemkowie autorstwa prof. Adama Stalony-Dobrzańskiego	293
Anna Siemienieć	
Niezrealizowane projekty witraży Adama Stalony-Dobrzańskiego do cerkwi św. Onufrego w Jabłecznej	325
Maja Rogala	
Wokół fotografii mieszkańców Witowa	335

Teksty i konteksty

Марина Чистякова	
Поучение Иоанна Златоуста о геенне в четых сборниках Великого княжества Литовского	349
Надежда З. Гаевская	
Топика юродства. «Salos» как культурный топоним	361
Antoni Mironowicz	
Przejście żyrowickiego sanktuarium przez unitów	375
Tomasz Hodana	
<i>Kalendarz rzymski nowy</i> Herasyma Smotryckiego (nota edytorska)	393
Herasym Smotrycki, <i>Kalendarz rzymski nowy</i> (tekst), tłum. Tomasz Hodana	397
Ks. Paweł Zabrocki	
Działalność Szkoły Ikonograficznej	409

Od redakcji

W maju 2021 roku minęło 30 lat od powołania przez Metropolitę Warszawskiego i całej Polski – z inicjatywy ks. młotrą Leoncjusza Tofiluka – Szkoły Ikonograficznej przy Parafii Archaniola Michała w Bielsku Podlaskim. W marcu 1995 roku Szkoła została przekształcona w Policealne Studium Ikonograficzne, rok później wpisane do krajowej ewidencji niepublicznych szkół artystycznych. Organem prowadzącym Studium jest niezmiennie Parafia Archaniola Michała, a nadzór pedagogiczny nad działalnością szkoły sprawuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Pragnąc uczcić zarówno jubileusz tej jedynej w swoim rodzaju Szkoły, jak też bogatą działalność jej wychowanków, mając na uwadze niezwykle ożywienie w Polsce i na świecie samej praktyki tworzenia prawosławnych fresków, ikon, grafiki, mozaik i witraży, a także naukowych badań nad historią, teorią i teologicznym zapleczem wschodniochrześcijańskiej ikonografii, redakcja dedykuje kolejny – dwunasty – tom „Latopisów” tej właśnie tematyce i ludziom, szczególnie zasłużonym w dziele wykonywania, zachowania i właściwego rozumienia prawosławnej sztuki sakralnej. W tomie dokumentujemy osiągnięcia krajowych i zagranicznych ikonografów, zwłaszcza działających w powojennej Polsce. Włączamy się do dyskusji metodologicznych, śledzimy ciągłość tradycji pierwszej Rzeczypospolitej, odślaniamy bogactwo inspiracji i niepowtarzalności syntez artystycznych na całym tradycyjnym obszarze Pax Bizantino-Slava i w emigracyjnych enklawach.

Jako zagadnienie szczegółowe traktujemy spuściznę artystyczną Adama Stalony-Dobrzańskiego – pioniera powojennej ikonografii, wybitnego grafika, liternika

i witrażysty. W tomie znalazło się sześć poświęconych mu prac ze szczególnym wyróżnieniem dokonań artysty w Gródku, Michałowie i Przemkowie.

Tematyka numeru jest jednorodna, lecz rozległa, dotyczy różnorodnych relacji zachodzących między obrazem i słowem, przy czym *obraz* jest rozumiany jako wyrażenie idei oraz jako ilustracja, natomiast *słowo* obejmuje całokształt wypowiedzi werbalnych, stanowiących inspirację, kontekst lub element obrazowego przedstawienia. Pole badawcze rozszerzają prace dotyczące napisów funeralnych i fotografii.

Nie wszystkie zamiary udało się w tomie zrealizować, np. brak omówienia fenomenu obozów i kursów ikonograficznych, zaangażowania w poznawanie i tworzenie sztuki cerkiewnej przez dzieci i młodzież, inicjatyw hierarchii i duchowieństwa, rynku wydawniczego czy aktywności nieprawosławnych miłośników i znawców wschodniej ikonografii. Ale zgromadzone tutaj prace bez wątpienia są cennym wkładem do badań ikonologicznych i kulturologicznych, a zarazem hołdem złożonym bielskiej Szkole i polskiem współczesnym ikonografom.

Kolejne tomy zostaną poświęcone muzyce, hymnografii i architekturze, rozszerzając tym zakres studiów nad szeroko rozumianą duchowością prawosławną.